

עורך דין

"לאל עורך דין" – זו השורה הפותחת פיוט קדום מתפילת הימים הנוראים.

האם יש קשר בין 'עורך דין' שבפיוט ובין עורכי הדין של ימינו?

כדי לקבל תשובה על השאלה נערוך סיור קצר במקורות:

במשנה אבות נאמר: "אל תעש עצמך כעורכי הדיינין" (א, ח). אבל בכתבי יד טובים של המשנה כתוב: "כארכי (ה)דיינים". המילה ארכי אינה אלא מילה יוונית שמשמעה הבסיסי 'ראשון', 'קדום' (כמו במילה "ארכאולוגיה"), ובהצטרפותה לשמות ותארים היא מציינת 'ראש' או 'גדול מן השאר' (כמו במילים ארכיבישוף, ארכיטיפוס). מכאן שאַרְכִי הַדִּינִים הם ראשי הדיינים, השופטים הגדולים. האמרה "אל תעש עצמך כארכי הדיינים" היא אפוא הנחיה לדיין, לשופט, שלא לחשוב את עצמו שופט מומחה אלא להתנהג בזהירות במשפט. (גם האמרות הבאות במשנה מכוונות לדיינים.)

איך קרתה "טעות הדפוס" שהפכה את 'ארכי הדיינים' ל'עורכי הדיינים'?

בספר איוב אנחנו מוצאים את הפסוקים "הִנֵּה נָא עֹרְכֵי מִשְׁפָּט יִדְעֵתִי כִּי אֲנִי אֶצְדָּק" (יג, יח); "אֶעְרָכָה לְפָנָיו מִשְׁפָּט וְכִי אֶמְלֵא תוֹכָחוֹת" (כג, ד). איוב הוא בעל הדין, התובע, והוא עורך את טענותיו כדי להוכיח את צדקתו במשפט.

אם כן נראה שהמילה היוונית אַרְכִי – שלא הייתה מובנת – הפכה למילה העברית עוֹרְכִי בהשפעת הפסוק באיוב. גם בפסוק באיוב וגם במשנה (לפי הנוסח 'עורכי') מי שעורך את המשפט או את הדין אינו השופט: בפסוק באיוב זהו בעל הדין עצמו, ואילו במשנה – לפי הפרשנות המקובלת לנוסח 'עורכי הדיינים' – אלה בעלי מקצוע שתפקידם ללמד את בעל הדין לטעון כדי שיזכה בדינו.

שינוי נוסף נעשה בימינו: 'עורכי הדיינים' הפכו ל'עורכי דין' – צירוף מובן הרבה יותר. השינוי נעשה על פי האמור בפיוט 'לאל עורך דין' וגם בהשראת הפסוק באיוב: 'ערך משפט' < 'ערך דין'. תפקידם של עורכי הדין בימינו – כמקובל במשפט המודרני – לייצג את בעלי הדין במשפט.

אבל בפיוט שפתחנו בו – שעניינו העמידה מול האל ביום הדין – נראה שהביטוי "לאל עורך דין" מכוון למעמדו של האל כשופט.

ראינו איך ביטוי אחד במשנה התגלגל והשתנה הן בכתבתו הן במשמעותו והוליד את שמו של אחד המקצועות המבוקשים ביותר בימינו.